חרפתינו : ב ביום ההוא יהיה צמח יהוה לצבי ולכבוד ופרי
הי' הנשא הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל : ג והיה הנשאר
בתרא ח' ע"ס סנהדרין ל"ב ע"ב בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים
ס' סוטה פ' כסלם בירושלם : ד אם רחץ אדני את צאת בנות ציון ואת דמי
אם רחוץ ה' ירושלם ידיח מקרבה ברוח משפט וברוח בער : ה וברא
סוטה מ' ע"ב וברא ה' יהוה על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה
בתרא ס' פ"ס אש להבה לילה כי על כל כבוד חפה : ו וסכה תהיה לצל
וסכה תהי' סוטה מ"ב ע"ב יומם

שהאשה כשהיא בתולה אין נושאין לה תכתב הפקר · ומדרש אגדה כשבכד נכר גזר שלא יבעלו א"א שלא יענבו לכך היו מבקשי' סיחא עליהן שם אישות : ב ביו' ההוא · לאחר שיפלו כוי מכשיטי הנושא והכלות לה (תכלה) עוד כבי תפארת עניי וגבי נוי כבודם כלה : יהיה צמח ה' · לכם לנוי : לצבי ולכבוד · הם הצדיקים הנשארים . כם

והחכמי' תלמידי התור' בהם יתלו את לבי כבוד : ופרי הארץ · הם בני הצדיקי' פרי עץ חיים הם יהיו לגאון ולתפאר'
אשר בהם יתפארו ויתהללו פליטת ישרא' · בכי הוא כוי דבר לבין שים חפץ בו : ג והיה הנשאר בהם בציון יתיישב ·
והנותר בכל מקו' ישכנו בירושלי' : קדוש יאמר לו · כל יהיו צדיקי' וא"ת כדיקי' יסמתי' לפני אותו היו אבד כבוד'
ע"ל כל הכתוב לחיי העול' הבא יהיו בירושלם כך תרג' יונתן : ד אם רחץ · כי רחץ יש אם משמש כן בל' כי וכן
(איוב ח') אם יבלעני ממקומו כי יבלעני עד אם כלו לשתו' (בראשי' כ"ד) : לואת · תגאת תרגומו כלומ' העביר עונ'
ע"י יסורין וביעור מן העול' : ידיח · ל' רחיצה בל' משנה ובמקרא וסם ידיחו את העולה (יחזקא' מ') : ברוח משפט ·
ע"י יסורין טלכ"ט בלע"ז שיטלה על רוחו לשפוט אות' : ברוח בער · לבערם מן העול' בער כמו לבער דיטקומבמב"ט
בלע"ז ל' פעול הלוך : ה ועל מקראיה · הקרואים בתוכה : ענן יומם ועשן להגין מן עובדי כוכבי' מזלות :
כי על כל כבוד · האמור להם תהא החופה שאחופף שכינתי עליהם ושבע חופות יש כאן ענן ועשן נוגה אש להבה
תהיה חופה שכינה : ו וסוכה

און' עוא איין אונזר חרפה דען איין פרויא דיא קיין אמן האט דיא האלט אן פר הפקר אין אז דיא איין אמן האט ·
אזר דיא נייט דא נבולר גלר וואר (כובש ארץ ישראל) וואר ער גזר דאז קיינר פון זיינן קנעכט זאל ליגן ביא איינר
די איין אמן האט ער האלט עס פר איין עבירה דרום וואלן דיא ווייבר ביטן אום איין אמן נו איין טאן איר שאנד :
ב (ביום) דס ווערט אלז גישעהן דר וויל ישראל הבן איר שנהייט גהגנן אן איר תכשיטים אדר אן איר נבלות ·
אבר ביום אין טעגין אשיח ווערן זיא איר שנהייט נאר אן דעם גוות העגגן · נייארט גאט ספראונג דאס
ווערט זיא זיין נו איין ביגערונג שנהייט און' כבוד · דס אייגט אן די צדיקים און' די תלמידי חכמים דיא איבר
בלייבן ווערן · אן זיא ווערן ישראל העגגן איר כבוד ; און' דיא פרוכט פון דער ערד דאס אייגט אן דיא צדיקים
קינדר די ווערן זיין נו איין הערשאפט און' נו איין בריאונג נו דעם אנטרינונג פון ישראל : ג (והיה) און' עס
ווערט זיין דער דא ווערט איבר בלייבן פון זיא ווערט וואנן אין ציון און' מיטליכר דער אין אלז שטעט ווערט איבר
בלייבן די ווערן רואן אין ירושלים נו מיטליכן ווערט אן הייסן קדוש דהיינו ווערן אלז צדיקים זיין · דו ווערט אלז זיין
ווען משיח ווערט קומן און' די צדיקים דיא זין גישטארבן זיין פר לאנג · מיטליכר צדיק דער גייארט איז אן גשריבן
נו (חיי עולם הבא) דער ווערט אויך קומן אין ירושלים : ד (אם) און' דס אלז ווערט גישעהן ווען ער ווערט
האבן גיוואשן גאט די אום זיברקייט פון דיא טעכטיר פון שטאט ציון כלומר איר עבירות דס אום שולדיגי בלוט דז
זי פר גאסן הבין אין ירושלים ווערט ער אב וואשן פון צווישן איר איט דעם רוח דער דא ווערט אן קומן נו הקב"ה
נו שיקן אויף זיא יסורים און' איט דעם רוח דער דא ווערט אן קומן הש"י נו אויז רואן זיא איט דען וועלבין רוחות
ווערט ער וואשן זיא : ה (וברא) און' ער ווערט בישאפין גאט אויף אז דעם אן ברייטן פון בערג ציון און' אויף
איר גיברייט כלומר דיא דרינן ווערן וואנן איין וואלקן ביא טאג און' איין רויך ביא נאכט נו בשיצן זיין פאלק און'
איין ליכט און' איין פלאמנדיג פייאיר ביא נאכט דען איבר אז דעם כבוד דאס אובן גירעדט איז וויא הקב"ה
ווערט נו ישראל טאן דא ווערט זיין דאס בידעקונג פון דער שכינה (עיין רש"י) : ו (וסוכה) און' איין
גידעק ווערט זיין נו שאטן ביא טאג פאר דער היץ און' נו איין בידעקונג און' נו פר בארגונג פון שטראם

א
דְבְרֵי

דברי ירמיה יִרְמְיָהוּ בֶּן־חִלְקִיָּהוּ מִן־הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן :
סנהדרין יח פס ב אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה
ויהי בימי בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ : ג וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ
מגלה ח׳ ו׳
אצרדק׳ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־תֹּם עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן־יֹאשִׁיָּהוּ
בטר׳ אצר׳ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד־גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי : ד וַיְהִי
יומא ח׳ כ״ע
פקידה סטר טל דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : בְּטֶרֶם אֶצָּוְרְךָ בַבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ
סוד אבים׳ם
ווס׳פ׳ כראשים בְּטֶרֶם תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ :
דף מ״ו ופ אחרי
מות דף קל״ד
ו ואמר

דברי ירמיהו : מן הכהנים. לותי כר קלקלתא דתקנן עובדוהי ירמיה בא מרחב הזונ׳ ולוכח כר מתקנ׳ דמקלקלן עובדוהי אלו ישראל שקלקלו מעשיהן שבאו מזרע כשר : ב אשר היה דבר ה׳ אליו וגו׳ · אשר התחילה שכינה לשרות עליו באותו הזמן : ג ויהי בימי יהויקים · ויהי נביא כל ימי יאשיהו הנותרי׳ וימי יהויקי׳ בנו וימי צדקיה בנו עד תם עשתי עשרי שנה היא השנה עד גלות ירושלים בחדש החמישי : ה בטרם אצרך בבטנו׳ ימימי אדם הראשון הראהו הקב״ה לאד׳ דור ודור ונביאיו · אצרך לשון צורה : ידעתיך קניום טוי כלע״ז כמו לא נודעתי להם : (שמות ו׳) הקדשתיך · זמנתיך לכך :

והדרת נשא נביא לגוים · לישראל שהם נוהגים עצמם כגוים כך נדרש בספרי נביא מקרבך ונומר (דברים י״ח) יקום לך ולא
פירוש שפסוק למכחישי תורה הא מה אני מקיים נביא לגוים נתתיך בנוהגים מנהגי גוים ועוד יש לפתור נביא לגוים כמו על הגוים
להשקותם כוס התרעלה להבנא עליהם פורענות כמו שנאמר קח את כוס היין החימה הזאת מידי והשקיתם אותם
את כל כל הגוים (לקמן כ״ה) : ד״א בטרם תצא מרחם הקדשתיך עליך אמרתי לעשה נביא אקים
להם

דברי דש זיין די ריד פֿון (ירמיהו בן חלקיהו) ער וואר איינר פֿון די כהנים די דא וואֿרן אין שטאט ענתות
אין לנד בניאן אונ׳ ער וואר אויך דער הלבן פֿון רחב הזונה דרום טיקט אים גאט צו וויין ר: ער וואל קוואן
דער זון רחב דר וויל ער אמר פֿרום אונ׳ אל שטראפֿן ישראל די פֿון גוטר ארט וואֿרן אונ׳ זיא ענלבשט וואֿרן ביז :
ב (אשר) עס איז גיוואֿרן אונ׳ האט אן גיהובן ערשט צו קואן צו ירמיה גאטש וואֿג אין טעג יאשיהו זון אמון
קיניג יהודה אין דרייצעהנטן יאר צו זיינם מלכות אונ׳ דער ירמיה וואר איבר לעבן יאשיהו : ג (ויהי) אונ׳
ער וואר איין נביא אין אלי טעג וויל ער לעבט יהויקים זון יאשיהו קיניג יהודה ביז עס אויז גיג. איילף יאר אין דעם
קיניגן צדקיהו זון יאשיהו קיניג יהודה דער וואר אויך נאך יהויקים · אונ׳ אז דאש איילפֿטי יאר פֿון זיין מלכה
אויז וואר דהיינו ביז דיא וואֿגר פֿון ירושלים פֿר טריבן וואֿרן אין פֿינפֿטן חדש דהיינו אין (אב) וואר דער ירמיה
אלש נביאות זאגן · אונ׳ דער ירמיה האט גיזאגט : ד (ויהי) גאטש נביאות וואר צו איר ירמיה צו זאגן :
ה (בטרם) אי איך גאט הב דיך ירמיה בישאפֿן אין בויך האב איך דיך גיקענט אונ׳ אן גברייט בווער נאך
דאיך (ארם הראשון) הב דש בוך פֿון אלי דורות גזיין אי דריין גישטאנען וויא דוא ירמיה ווערשט איין נביא
זיין אי דוא ביסט אויז גאנגן פֿון דער טרעט דיינר אוטר האב איך דיך אן גבריית איין נביא צו דיא ישראל דיא
דא טון די אנטים אי דיא עובדי כוכבים וואלט צו דיא האב איך דיך גיזעלט צו זיין איין נביא אודר דוא זאלשט
דעם עובדי כוכבים וואלות ביזי נביאות זגן איין בעכר פֿון פורענות וואלשטו דיא צו טרינקן געבן אודר אי דו בישט
אויס גגנגן פֿון דיינר אוטר טרעט האב איך דיך אן גבריית דהיינו הש״י האט צו משה רבינו גיזאגט איך וויל אונטר
ישראל

ראשיהם קרחה : יט כספם בחוצות ישליכו וזהבם לנדה
יהיה כספם וזהבם לא־יוכל להצילם ביום עברת יהוה נפשם
לא ישבעו ומעיהם לא ימלאו כי־מכשול עונם היה : כ וצבי
עדיו לגאון שמהו וצלמי תועבתם שקוציהם עשו בו על־כן
נתתיו להם לנדה : כא ונתתיו ביד־הזרים לבז ולרשעי הארץ
לשלל וחללוה : כב והסבותי פני מהם וחללו את־צפוני
ובאו־בה פריצים וחללוה : כג עשה הרתוק כי הארץ מלאה
משפט דמים והעיר מלאה חמס : כד והבאתי רעי גוים
וירשו את־בתיהם והשבתי גאון עזים ונחלו מקדשיהם
כה קפדה באה ובקשו שלום ואין : כו הוה על־הוה תבוא
ושמעה אל־שמועה תהיה ובקשו חזון מנביא ותורה תאבד
מכהן ועצה מזקנים : כז המלך יתאבל ונשיא ילבש שממה
וידי עם־הארץ תבהלנה מדרכם אעשה אותם ובמשפטיהם
ח אשפטם וידעו כי־אני יהוה : א ויהי בשנה הששית בששי
בחמשה לחדש אני יושב בביתי וזקני

כספם בחוצית גטין ס׳ ע״ו
רוק׳
ובאו בה פריצים נדרים ח׳ פ״ב ע״א ד׳ כ״ב
וירם ב׳ ד׳ בכורות ח׳ כ״א
הוה על הוה ערוכין ב׳ כ״א

יט לנדה יהיה. לשקוץ יהיה להם : כ וצבי עדיו. של הקב״ה אשר לגאון שמאו לה׳ הוא בית המקדש שנקר׳ גאון עזם כמ׳ שנ׳ (לק״כד) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם שסגלתי, תועבו׳ עשו בו על כן וגו׳ : כב את צפוני. את מקו׳ שהייתי כפונס ביניה׳ : כג עשה הרתיק. שלשלת אות הוא שילכו בגול׳ אסורי׳ בזיקי׳ : משפט דמים. חובי קטול : כד רעי גוים. רעי׳ שבגוים והאכזריים : ונחלו. ויתנחלו לאחרי׳ : מקדשיה׳. בתי היכלי הבתו׳ שהיו נועדי׳ שם לשון בית ועוד : כה קפדה באה. כמו (ישעי׳ ל״ח) קפדתי כאורג חיי ל׳ כריתה : כו הוה על הוה מאורע על מאורע שוה אחר הוה ומנחם חברו לשון שבר : ותורה תאבד מכהן. הרגילי׳ בהוראה כמו שנאמר ותורה יבקשו מפיהו (מלאכים ב׳) :

ח בשנה

ציטרנס · אוני אויזאוי פנים ווערט זיין שנר אוני אן אן איר קנפן קאונג : יט (כספם) איר זילבר איינרי ארק
ווערן זיא וומרפן · אוני איר גאלד צו אום ווירדקייט ווערט עז זיין · איר זילבר אוני גאלד ווערט זיא ניט קענן בטיראן ·
אן טאג פון גאטש גרים · נאכן איר לייב ווערן זיא ניט זעטן · אוני איר גידערם ווערן זיא ניט דר פילן · דען צו איין
שטרויכלונג איז איר זינד גוועזן : כ (וצבי) אוני די שוהייט אוני צירונג פון הקב״ה דאס איז דאס בית המקדש דאס
דא ווארד צו ישראל הבן זיך גמאכט איין הערפטש אוני די בילדר פון איר אום ווירדקייט איר שאלהייט
הבן זיא גמאכט אין בית המקדש · דרום איך הב איך דאס בית המקדש געבן צו זיא צו איין דר ווייטהונג : כא
(ונתתיו) אוני איך הב עס געבן אין די פרעמדי הענט צו רויב אוני צו די בייזן פון דער ערדן אוני זיא הבן עס פר
שמעלט : כב (והסיבותי) אוני איך האב אום גיקערט מיין פנים צו ישראל דאז הבן זיא פר שוועכט איין פר
בורגן אורט · דז מיך איך דורטן האב פלעגן צו פר בארגן · ווייסן זיא · האבן זיא ע״א דרינן געלאזט דרום זיין קואן
(פריצים) כלומר די בייזן רשעים אוני הבן עס פר שוועכט : כג (עשה) נאך שפרעכט הקב״ה צום נביא אחך
דיר איין קיט איין סימן דז זיא ווערן זיין גלות גין · דען דאס לאנד איז דר פולט מיט דיא פר שולד הבן טוט אוני
די שטאט איז פול רויב : כד (והבאתי) אוני איך גמט וויל ברענגן איבר ישראל די בייזן אוני דיא ארגסט אום
דר בחראגי פעקר · אוני זיא ווערן ערבן דיא הייזר אוני וויל פר שטערן די הערטפט פון די פאזי רשעים אוני דיא
פעלקר ווערן אלז ערבן איר פאלאסן פון דען כהאות דז זיא הבן זיך אן גברייט דורטן צו טעלטן : כה (קפדה) איין
פר שנייחונג איז נון קואן אוני זיא ווערן בגערן זי ישראל שלום אוני ער ווערט ניט זיין : כו (הוה) איין
גשיכטנס אודר איין ברעכנס אויף דעם אנדרן ווירט קומן אוני איין שמועה אויף דער אנדרי ווערט זיין אוני זיא ווערן
בגערן איין ווייזאג פון נביא · אוני די תורה ווערט פר לארן ווערן פון כהן די דא הבן פלעגן צו פסקנן איין דר רעכט
פון די זקנים : כז (המלך) דר קוניג ווערט טרויערן אוני דר נשיא ווערט אן קליידן פר ווסטונג · די הענט פון
פאלק דאס לאנד ווערן דר שרעקן פון איר וועג · עלבסט דס וויל איך טאן איט זיא · אוני איט איר אמשפט וויל איך זיא
ריכטן אוני זיא ווערן ווייסן דז איך בין גאט :

ח ויהי

מד

עולתיכם ואת־שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה: א
וישב אתי דרך שער המקדש החיצון הפנה קדים והוא סגור:
ב ויאמר אלי יהוה השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא־
יבא בו כי יהוה אלהי־ישראל בא בו והיה סגור: ג את־הנשיא
נשיא הוא ישב־בו לאכול־לחם לפני יהוה מדרך אולם השער
יבוא ומדרכו יצא: ד ויביאני דרך־שער הצפון אל־פני הבית
וארא והנה מלא כבוד־יהוה את־בית יהוה ואפל אל־פני:
ה ויאמר אלי יהוה בן־אדם שים לבך וראה בעיניך ובאזניך
שמע את כל־אשר אני מדבר אתך לכל־חקות בית־יהוה
ולכל־תורתו ושמת לבך למבוא הבית בכל מוצאי המקדש:
ו ואמרת אל־מרי אל־בית ישראל כה אמר אדני יהוה רב־
לכם מכל־תועבותיכם בית ישראל: ז בהביאכם בני־נכר
ערלי־לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את־ביתי
בהקריבכם את־לחמי חלב ודם ויפרו את־בריתי אל כל־
תועבותיכם: ח ולא שמרתם משמרת קדשי ותשימון
לשמרי משמרתי במקדשי לכם: ט כה אמר אדני יהוה כל־בן
נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל־מקדשי לכל־בן־נכר
אשר בתוך בני ישראל: י כי אם־הלוים אשר רחקו מעלי
בתעות ישראל אשר תעו מעלי אחרי גלוליהם ונשאו עונם:
יא והיו במקדשי משרתים פקדות אל־שערי הבית ומשרתים
את־הבית המה ישחטו את־העלה ואת־הזבח לעם והמה
יעמדו לפניהם לשרתם: יב יען אשר ישרתו אותם לפני
גלוליהם והיו לבית־ישראל למכשול עון על־כן נשאתי ידי
עליהם נאם אדני יהוה ונשאו עונם: יג ולא־יגשו אלי לכהן
לי ולגשת על־כל־קדשי אל־קדשי הקדשים ונשאו כלמתם
ותועבותם אשר עשו:

ויאמ' אלי
תמיד ג' כ"ב
נד נ"ב
יתיר'

הותתיו קי'

בהביאכם
בני נכר
זבחים כ' כ"ב

כל בן נכר
יומא ז פ"א
תענ ת כ' י"ז
מועד קטן כ' פ'
סנהדרין כ' כ"ב
ודף פ"ג זבחים כ
י"ט ודף כ"ט

יען אשר
ישרתו
מנחות י"ג ע
והיה ונומר
סס
לא יגשו
וסס

יד ונתתי

[Rashi column:]

כלפנין
כו אדם
מכו ע"ו יחזקאל
זה סגור יהיה סגו': בא בו •
לע"ל: ג את הנשיא נשיא
הוא וגו'• את הנשי' אני נותן
רשות נשיא הוא ותבוב ואין
דרכו לישב ולאכול עם שאר
הכהנים בלשכות: הוא ישב
בו לאכול לחם• בתוך חללו:
מדרך אולם השער יבא:
כשהוא נכנס לתוך החצר
הפנימית כדי ליכנס לשער
קטן זה לאכול בו דרך אולם
השער העזרה שבמזרח יכנס
לתוך העזרה וכן בדרך ישוב
כשיצא יצא באותו הדרך
שנכנס ולפי שהו"א לומר
(מ"ו) בבנין ובבא ע"ה לפני
ה' במועדים הבא דרך וגו'
שלא לעשות העזר' קפנדרי'
לפי שאותה בואה לראייה
פנים וצריך להראות יפה
הוצרך לומר כאן כבואו של כל
ימות השנה שלא יעשנה
קפנדריא לפי שאין כואה זו
לראיית פנים כמו של רגלי'
וכן העיד עוד למט' בענין
פעמים רבות • מנחת' •
הנשיא כ"ג כפי הוא
ומחשבות' יבא רשא לאכול
בשר ולחם קדשי' באותו שער
שפותחין לו בשעת אכילתו:
מדרך אולם השער יבא• דרך
אולם שער מזרחי יכנס לעזרה ויבא עד אותו השער לאכול בו לחמו: ומדרכו יצא שאין זה ראוי לקפנדרי' כשאר
שערים וכל היום שלא בשבת• אכילת הנשיא יהיה סגור: (סח' ח) ז בני נכר• שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים והן
ערלי לב: וערלי בשר• כהן שמתו אחיו מחמת מילה ח ותשימו לשמרי משמרתי במקדשי לכם• תשימון לכם לדעתכ'
במקדשי אנשים שאינ' ראוין ז להיות שומרי משמרתי: י כי אם הלוים אשר רחקו וגו'• כי אם כה תעשו להם הלוים אשר
...ו מעלי ועבדו הוריגבהם• ונשאו עונם • מגבת עוד אל מזבחי אלא כקודית של שערי הבית פקודית קותכדו...
...זומרים ושוערי' יהיו • יא המה ישחטו את העולה עבוד' הכשרה כשרה בזרים ובעבדים ובנשים: יב למכשול
עון להמשיבם לכך:

טו והכהנים